

Nr 130.

Av herr **Lindman m. fl.**, om överförande till tackdikningslånefonden av uppkommande överskott å dräneringsfonden m. m.

Bland kristidsåtgärder, som statsmakterna i anledning av det stora världskrigets verkningar sett sig nödsakade att tillgripa, märkas även de, vilka handhafts av statens odlingsorganisation och vilka avsett att genom impulser och ledning från nämnda organisation samt genom ekonomisk hjälp från staten snabbast och kraftigast möjligt åstadkomma en höjning av näringsproduktionen inom landet.

Av Kungl. Maj:ts instruktion för odlingsorganisationen (utfärdad den 16 april 1918) framgår, att dess uppgift är ganska omfattande och fritt lagd, men verksamheten har, såsom känt är, kommit att innesluta främst två slag av åtgärder, nämligen nyodling och betesförbättring å ena sidan samt tackdikning å den andra.

Såväl vad nyodlingen som tackdikningen angår, hava dessa kristidsåtgärder haft sina motsvarigheter i tidigare under normala förhållanden igångsatta statsåtgärder; det har nu under krisen gällt att genom större och på liberalare villkor lämnad penninghjälp söka få sådana utvidgnings- och förbättringsarbeten forcerade, vilka kunde väntas att så gott som omedelbart befrämja livsmedelsproduktionen. Den egentliga livsmedelsknappheten synes nu emellertid vara förbi för vårt lands del. Om ock förhållandena ute i världen fortfarande mana till den största omtanke om den egna näringsproduktionen, så är det därför naturligt, att statsåtgärderna på ifrågavarande områden nu åter inriktas med normala förhållanden för ögonen och anförtras åt de sedvanliga jordbruksorganen. Det synes falla sig rätt så lämpligt, att statens odlingsorganisation liksom andra kristidsorgan avvecklas, när de utfästelser, som staten gjort i fråga om de berörda kristidsåtgärderna, infriats, en ståndpunkt som stats-

rådet och chefen för k. jordbruksdepartementet hävdar uti årets statsverksproposition och vilken av oss utan tvekan biträdades. Statsrådet framhåller i sammanhang härmed, att han i fråga om statshjälpen till täckdikning måhända under riksdagens lopp skall bliva i tillfälle att underställa Kungl. Maj:t förslag till viss sammanjämkning av kristids- och ordinarie åtgärder, en fråga varom odlingskommittén förmått sig hava inlett undersökning.

Då fortsatt kraftigt stöd av staten såväl till täckdikningens som nyodlingens befrämjande synes oss ur flera synpunkter påkallat, vilja undertecknade, ej minst med hänsyn till dessa frågors läge för närvarande, härmed i vår mån rikta riksdagens uppmärksamhet på dessa viktiga frågor.

1.) Vad då först *täckdikningsfrågan* beträffar, så datera sig de första bestämmelserna för åtnjutande av lån ur den bildade »*täckdikningslånefonden*», som bekant, från år 1913 (den 4 juli); efter mindre ändringar återfinnas de gällande bestämmelserna uti nådiga kungörelsen nr 394 av den 19 juni 1917. De viktigaste av dessa bestämmelser innefatta, att lantbruksstyrelsen beviljar och hushållningssällskapen förmedla lånen, att ränta utgår från lyftningsdagen med 4 proc. per år, att, sedan lånet innehafts i två år, skall vid utgången av vart och ett av därpå följande sju år $\frac{1}{7}$ av det ursprungliga lånebeloppet återbetalas, att lån lämnas till ägare eller brukare av högst 50 hektar åker eller annan odlad jord, vilken är i behov av dylikt lån, att lån beviljas till högst 2,000 kronor och icke får uppgå till mer än 70 proc. av den beräknade kostnaden vid användning av rör och 50 proc. då annat material användes, samt att vid planläggning och utförande viss angiven sakkunnig personal skall anlitas.

Den fond, från vilken odlingsorganisationen haft att bevilja lån för täckdikningsarbeten, är benämnd »*dräneringsfonden*», och villkoren för låns erhållande äro intagna i nådiga kungörelsen nr 461 av den 20 juni 1918 och innefatta följande grundbestämmelser: Statens odlingskommitté beviljar lånen, vilka förmedlas av hushållningssällskapen eller å dessas vägnar av vederbörande odlingsråd; ingen ränta erlagges; sedan statslånet innehafts två år från lyftningsdagen, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande fem åren årligen återbetalas $\frac{1}{5}$ av det ursprungliga beloppet; lån må beviljas ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord beroende av storleken av den fastighet, där arbetet är avsett att utföras, börande så vitt som möjligt tillses, att lån främst lämnas dem, som äro mest i behov därav; lån, som lämnas för täckdikning med rör, må kunna uppgå till hela beloppet av den beräknade kostnaden, dock till högst 500 kronor per hektar, samt för täckdikning med annat material till $\frac{3}{4}$ av den be-

räknade kostnaden och högst 400 kronor per hektar; förslag skola uppgöras av sakkunniga personer och vid arbetets utförande skall anlitas av vederbörande godkänt biträde.

Då dräneringsfondens inrättande föreslogs, förutsattes icke, att dess verksamhet skulle utsträckas längre än till och med år 1920, och jordbruksministern säger nu, att enligt hans mening icke förefinnes skäl att utöver denna tid vidhålla den nuvarande utlåningen från fonden.

Vi glida från och med nästa år sålunda, såsom rätt och riktigt är, åter in i normala förhållanden i fråga om statsmakternas befrämjande av täckdikningen. Uppenbart är emellertid, att det »normala» efter kriget icke kan eller får likna det normala före kriget eller de första åren under kriget, då täckdikningslånefonden nyss var bildad, ty denna låneverksamhet var då ännu i sin början. Från fonden var avsett att utlånas intill 200,000 kronor per år, men under år 1914 utlånades endast 46,571 kronor, år 1915 90,738, år 1916 94,603 och år 1917 79,860 kronor. Sedan under år 1918 och följande två år lån kunnat och kunna erhållas på förmånligare villkor från dräneringsfonden, har helt naturligt utlåningen från täckdikningslånefonden fallit i skuggan, och i samband med att förslaget om dräneringsfondens inrättande förelades 1918 års riksdag meddelade Kungl. Maj:t bland annat, att anslag till kapitalökning till täckdikningslånefonden då icke äskades. I den till nyssnämnda riksdag avlämnade statsverkspropositionen hade jordbruksministern först föreslagit, att för år 1919 skulle beräknas 150,000 kronor därtill, och han hade därjämte uttalat önskvärdheten av att utredning komme till stånd rörande, huruvida icke villkoren för lån ur täckdikningslånefonden borde undergå ändringar, särskilt med hänsyn till dels den stegring i prisen å material och arbete, som skett och förmenades delvis komma att bestå även efter kristiden, dels ock önskvärdheten att söka få en rationell täckdikning alltmera genomförd och därigenom jordbrukets produktionskraft ökad och bättre säkerställd. Lantbruksstyrelsen verkställde på anmodan en dylik utredning, vilkens resultat meddelades i en den 19 februari 1918 till regeringen inlämnad skrivelse. Den 23 i samma månad inlämnade den så kallade produktionskommittén det förslag »om vissa särskilda åtgärder, som med anledning av kristiden synas under de närmaste åren böra vidtagas för att främja åkerjordens täckdikning», vilket föranledde dräneringsfondens bildande, kapitalökningens för täckdikningslånefonden inhi-berande och uppskjutande av de planerade ändringarna i villkoren för utlåningen från sistnämnda fond, det sista bland annat för att även de erfarenheter, som kristidsåtgärderna på området kunde väntas medföra, skulle kunna tillgodogöras vid revisionen.

Det är sålunda uppenbart, att de ordinarie åtgärderna på detta område helt enkelt avklippes, då kristidsåtgärderna vidtogos, och att då nu dessa senare skola upphöra, det gäller att knyta ihop den ordinarie tråden igen. Såsom redan antytts och som av det nyss relaterade händelseförloppet framgår, gäller detta vidknytande icke ett fortsättande av de gamla förhållandena med utlånande av högst 200,000 kronor om året efter villkoren i 1917 års omnämnda förordning, utan det gäller att med utgångspunkt från lantbruksstyrelsens föromnämnda utredning och de andra utredningar och uttalanden om täckdikningens stora betydelse för vår näringsproduktion, som föreligga, bedöma denna viktiga fråga ur vidare synpunkter än tillförne samt att vidtaga väsentligt kraftigare åtgärder till dess goda lösning.

Vi tillåta oss, vad utredningar och uttalanden angår, hänvisa till bland annat en motion nr 154 i denna kammare vid 1918 års riksdag. Där anföras åtskilliga siffror, som utvisa verkan på skördestegringen av ordentligt utförd täckdikning, samt framhållas de stora fördelar i olika hänseenden, som täckdikningen medför med hänsyn till den löpande jordbruksdriften, fördelar, vilka stegras efter hand som jordbruket blir mera maskiniserat eller mekaniserat. Söker man bilda sig en riktig föreställning om, vilken enorm betydelse en väl genomförd dränering av all jord, där dylik bör komma till stånd, har för hela landet, nationalekonomiskt sett, så framstår denna fråga såsom ett av våra viktigaste ekonomiska problem. Därtill komma de betydelsefulla näringspolitiska synpunkterna, som belysts av kristiden och gjort frågan till en aktuell kristidsfråga.

Vilket stort område staten här har för ett kraftigt ingripande, åskådliggöres bäst genom anförande av några siffror rörande omfattningen av den årliga täckdikning, som ur rationell jordbruksteknisk synpunkt är önskvärd. Ut i den nämnda motionen beräknades på grundval av uppgifter, publicerade av byråchefen Ewe i lantbruksstyrelsen, att det årliga genomsnittliga täckdikningsbehovet är 50,000 hektar, då medelvaraktigheten anslås till 50 år. Från annat initierat håll uppger man 40,000 hektar och räknar därvid något högre medelvaraktighet. 40,000 à 50,000 hektar per år äro sålunda att räkna med.

Vad kan en täckdikning av det mindre omfånget, av 40,000 hektar per år, innebära av krav på ekonomisk hjälp från statens sida?

Lantbruksstyrelsen beräknade år 1918 täckdikningskostnaden med rör till i genomsnitt 500 kronor per hektar, men förmenade, att även 600 kronor per hektar vore att räkna med i vissa fall. Sedan dess har, som bekant, särskilt arbetspriserna stigit ännu mera, så att nu beräkna genomsnittskostnaden till 600 kronor torde få anses såsom moderat. För

40,000 hektar motsvarar detta en årskostnad av 24 millioner kronor. I vilken utsträckning och på vilka grunder bör staten tänkas medverka genom kapitalutlägg för denna kostnad? Ja, det synes icke vara obilligt, om staten stannar vid att bevilja lån upp till 500 kronor per hektar. Vissa förhållanden böra föranleda undantag uppåt, t. ex. till högst 600 kronor per hektar, men å andra sidan böra lägre lån i vissa fall vara motiverade, så att medeltalet kan tänkas bli 500 kronor per hektar, alltså för den nämnda arealen 20 millioner kronor per år. Detta stora behov ligger högt över de 200,000 kronor per år, som hittills fått utlånas från täckdikningslånefonden.

Givetvis kan det icke komma i fråga, att man nu omedelbart skulle planera för en så omfattande utlåning. Redan en täckdikning å 20,000 hektar per år i medeltal behöver någon tid för inarbetande, såsom erfarenheterna under åren 1918 och 1919 visa, och när den särskilda lockelse, som räntefriheten nu innebär, åter faller bort, så kommer uppehållandet och utvecklandet av täckdikningsintresset att kräva ett intensivt upplysnings- och agitationsarbete, och man får vara tillfredsställd, om utlåningen kan hållas mellan 5 och 10 millioner kronor per år. Oss synes det därför rimligt, att riksdagen nu intar den ståndpunkten i denna fråga, att för år 1921 på sätt som finnes lämpligt minst 5 millioner kronor göras tillgängliga eller komma till användning såsom statslån för täckdikning.

Vad medlens anskaffande för år 1921 beträffar, synes oss viss sannolikhet tala för, att, trots att odlingskommittén begärt, att en million kronor skulle få överflyttas från anslaget till nyodlingar och betesförbättringar till dräneringsfonden, ett ej så ringa överskott bör kunna förväntas uppstå å denna fond. Av för alla åren anvisade 14 millioner kronor har av statens odlingskommitté beviljats i dräneringslån år 1918 117,577 kronor 96 öre och år 1919 3,914,281 kronor 56 öre, vadan den 1 januari 1920 återstå 9,968,140 kronor 48 öre eller i runt tal 10 millioner kronor. Visserligen är det nu avsikten, att lån från dräneringsfonden skola beviljas under år 1920 även till täckdikningsarbeten, som bli färdiga till avsyning först under år 1921, vadan fonden praktiskt taget skulle kunna sägas komma att verka även under sistnämnda år, men då i siffran för år 1919 ingå även lån beviljade under tredje och fjärde kvartalen — 1,743,428 kronor under första halvåret och 2,170,853 kronor 56 öre under det andra — så är det uppenbart, att en stor del av de arbeten, för vilka lån sålunda lämnats, återstå att utföra eller slutföra under år 1920. Och då, med nuvarande resurser i fråga om sakkunnig personal för planers uppgörande och biträdes lämnande, materialtillgång samt först och sist tillgänglig arbetskraft, endast en viss begränsad kvalificerad täckdikning är möjlig per

år, så torde man hava skäl att räkna med, att, oavsett huru lån beviljas, arbeten färdiga att avsynas till och med år 1921 icke hinna verkställas för hela det i dräneringsfonden tillgängliga beloppet, utan att på detta torde komma att uppstå ett överskott på kanske 3 å 4 millioner kronor, möjligen mer. Å andra sidan synes det oss nödvändigt, att även under år 1921 lån för täckdikning kunna *beviljas* för arbeten, vilka må avsynas följande år, nämligen från täckdikningslånefonden, till vilken fond ett möjligen blivande överskott å dräneringsfonden därför själfallet synes böra föras.

Om och i den mån sagda överskott understiger tre millioner kronor, torde utfyllnad till detta belopp kunna tagas från ett blivande överskott å anslagen till nyodlingar och betesförbättringar. Av till dessa ändamål anslagna medel, inalles 19,750,000 kronor, voro vid 1919 års utgång enligt odlingskommitténs uppgift disponerade 7,712,428 kronor 36 öre, vadan sålunda vid 1920 års ingång funnos kvar något över 12 millioner kronor. Av kommitténs redogörelse till regeringen den 17 oktober 1919 och av bestämmelserna för bidragens utgående härefter och för denna verksamhets avveckling att döma, torde ett överskott uppstå på 8 å 10 millioner kronor, vadan möjlighet synes vara för handen att här få den nyssberörda utfyllnaden. Till frågan om detta sannolika överskotts bästa användning i övrigt vilja vi längre fram återkomma. Om under år 1921 avsynade arbeten i fråga om t. ex. 2 millioner kronors lån hänföra sig till lån lämnade ur dräneringsfonden och för nämnda år 3 millioner kronor finnas tillgängliga å täckdikningslånefonden, skulle sålunda det förutberörda femmillionersbeloppet vara nått.

I den viktiga frågan om ändring i villkoren för erhållande av lån ur täckdikningslånefonden vilja vi även framhålla några synpunkter. Det ligger i sakens natur, att jordbrukarna nu göra jämförelser mellan villkoren för utlåningen från de två fonderna, kristidsfonden och den ordinarie fonden, och man vill nog tänka sig den tillämnade förändringen såsom en sammanjämkning.

I lantbruksstyrelsens föromnämnda förslag ifrågasättes en höjning av lånemaximum, vad lånens totala summa angår, från förut 2,000 kronor till 10,000 kronor. Räntesatsen föreslås till 3,6 proc. och amorteringstiden förordas bibehållen vid den nuvarande 7-åriga, men styrelsen vill hava lånerätten utsträckt till envar ägare eller brukare av åker eller annan odlad jord, som behöver täckdikas, oavsett den innehavda jordarealens storlek. I vissa avseenden innebär detta förslag sålunda en lämplig sammanjämkning av nyss antytt slag.

För vår del skulle vi emellertid vilja ha villkoren annorlunda beskaffade i vissa hänseenden. Att en ränta på 4 proc. betalas å de erhållna lånen,

anse vi i och för sig skäligt, ty det gäller ju uppmuntrande och stödjande av förbättringsarbeten, som, om de äro rätt planlagda, skola vara räntabla, ja, även vinstgivande. Emellertid synes det oss mycket lämpligt, att man även i denna del går en medelväg genom lämnande av vissa års räntefrihet, såsom vid lån för odlingsarbeten varit vanligt, och varom vi längre fram återkomma. I stället för en sänkning av räntesatsen, såsom lantbruksstyrelsen föreslår, vilja vi förorda, att lån ur täckdikningslånefonden få innehavas räntefritt 2 år från lyftningsdagen, samt att därefter skall betalas 4 proc. ränta per år. Amorteringen bör kunna läggas lika som för dräneringslånen, det vill säga att, sedan lån innehafts 2 år från lyftningsdagen, skall vid utgången av vart och ett av de därpå följande 5 åren årligen återbetalas $\frac{1}{5}$ av det ursprungliga beloppet. Räntefriheten under de 2 första åren skulle säkerligen mycket stimulera intresset för dessa lån, och den är motiverad därav, att täckdikningen i regel torde visa sin goda verkan först efter denna tid, medan den vid och omedelbart efter utförandet snarare hämmar vissa övriga produktionsfaktorer. Däremot synes det vara ett berättigat krav, att lånet inom inalles 7 år skall vara återbetalt, så att fondens medel hastigare komma åter och kunna utlånas ånyo.

Lantbruksstyrelsen synes även anse, att lån skulle få beviljas till hela kostnaden, och däremot ha motionärerna intet att invända, om det blott kan vidhållas i längden. I varje fall synes det oss behövt, att lån kunna lämnas till 80 % av de beräknade kostnaderna och upp till 500 kronor per hektar, då rör användas, samt med vederbörlig jämkning med hänsyn till andra material. Då maximilånebeloppet 10,000 kronor torde bli för snävt för innehavare av större jordbruk, men å andra sidan viss begränsning även å totalbeloppen är nödvändig, synes det oss lämpligt, att en viss skala införas, så att t. ex. lånebelopp, som överskjuta 10,000 kronor men ej 20,000 kronor, utlämnas till blott 60 % av den beräknade kostnaden och högst 375 kronor per hektar, då rör användas, och att 20,000 kronor sättas såsom absolut maximum. Åt lantbruksstyrelsen bör inrymmas rätt att efter prövning dels i vissa fall höja lånebeloppet per hektar till t. ex. högst 600 kronor, dels ock att i övrigt jämka långivningen efter förefintliga större eller mindre behov hos de lånsökande, särskilt då tillgängliga fondmedel möjligen ej fullt täcka behovet.

Men statens långivning för täckdikningsändamål innefattar främst detta förbättringsarbets *kvantitativa* sida. Genom den kontroll, med vilken långivningen själfallet måste kombineras, beröres visserligen även frågans *kvalitativa* sida, men åt denna del av problemet bör staten dessutom direkt ägna den största uppmärksamhet, ty när det gäller ett arbete av täckdikningens grannliga natur, ett arbete, vars frukter kunna skördas kanske

under ett helt århundrade, om det utföres väl, då måste staten påtaga sig en dryg del av ansvaret för detta utförande. Enbart för den höga kostnadens skull kräves den största omsorg vid arbetets planläggande och utförande, och god ledning samt effektiv kontroll från statens sida äro därför huvudförutsättningar för, att de efter hand utlånade millionerna skola medföra största möjliga gagn för moderneringen.

Vad under kristiden påbörjats i fråga om *speciell utbildning av konsulenter och täckdikningsförmän* bör därför vidare fullföljas och utformas. Från lantbruksingenjörernas sida har tidigare hävdats, att de borde handhava ledningen av all statsbefrämjad täckdikning, men denna uppfattning torde numera icke vidhållas ens av dem själva, ty det visar sig genast, när någon större omfattning skall givas åt detta arbete, att den begränsade ingenjörs kåren ej hinner med ens övervakandet av planers uppgörande, enär deras arbete med större vattenavledningsföretags genomförande tager den mesta tiden i anspråk, och denna deras huvudsakliga verksamhet även blir stegrad genom täckdikningens påskyndande. När i och med täckdikningsslånefondens inrättande täckdikningens genomförande särskilt hos de mindre jordbrukarna skulle befrämjas och hushållningssällskapen blevo låneförmidlare, var det därför både naturligt och nödvändigt, att även sällskapens jordbrukskonsulenter anförtroddes uppdraget att utarbeta täckdikningsplaner. Genom sin verksamhet ute bland jordbrukarna, enkannerligen de mindre, ha konsulenterna gynnsamma tillfällen att väcka intresse för täckdikningen och direkt påverka lantmännen för saken; de synas oss därför utgöra den persongrupp, som under den kommande tiden bör kunna göra den största insatsen på detta område, blott de genom statsmakternas åtgörande och stöd få den specialutbildning, som erfordras. Från konsulenternas sida har under senare tid livligt intresse visats för denna särskilda utbildning, ett intresse som staten bör gå till mötes. Föreningen Sveriges jordbrukskonsulenter har föreslagit, att den teoretiska utbildningen på området skall förläggas till konsulentkursen vid Ultuna lantbruksinstitut, vilket förslag vunnit styrelsens för institutet anslutning. Denna anordning synes oss lämplig. För att den så ytterst viktiga tekniska färdigheten fortast möjligt må bibringas de blivande förrättningsmännen, bör genom särskilda övningskursers inrättande, genom beviljande av stipendier för vistelse viss tid hos erfarna täckdikningsmän och stipendier för studieresor etc. tillfälle beredas dem, som genomgått nyssberörda specialkurs, att fullborda sin utbildning på området. Olika vägar äro härvid möjliga; det väsentliga är, att statsmakterna ställa sig förstående och lämna nödiga penningemedel.

Täckdikningsförmäns utbildande och anställande tarvar motsvarande

beaktande, så att lämpligt anordnade kurser och övningstillfällen även härvidlag komma att ingå i det blivande ordinarie programmet. Om nu fördelen av täckdikningslåns erhållande utsträcker att även normalt komma också det större jordbruket till del, så synes det lämpligt, att det mindre jordbruket dock får den särskilda favören att erhålla täckdikningsförmännens hjälp för viss lägre dagavlöning, därigenom att från allmänna medel lämnas motsvarande utfyllnad i deras löneförmåner.

Huru nödvändigt det är, att nöjaktig tillgång på sakkunnig personal i olika grader beredes och att jordbrukarna kunna erhålla den avsedda hjälpen utan alltför dryg kostnad, framgår bäst av det förhållandet, att enligt uppskattning endast cirka $\frac{1}{3}$ av den jord, som tidigare täckdikats, har dikats efter vederbörligen uppgjord plan.

Andra viktiga detaljer av denna omfattande fråga angå *anordnande av försök* på området och *uppmuntran och stöd åt vidkommande industrier*. Skall täckdikningen i framtiden kunna utföras allt rationellare och såmedelst bli till största möjliga gagn för produktionen och ekonomin, så måste många ännu dunkla problem fackmannamässigt utredas genom för lång tid planlagda och noggrant utförda försök. Till dylika försök hör främst, att olika avstånd och djup hos diken, olika lägeförhållande till marklutning etc. prövas med hänsyn till den gynnsammaste effekten, att anpassning eftersträvas till olika jordslag och växtföljder o. s. v., men dit hör ej mindre prövning av olika arbetsbesparande maskiner för täckdikning och försök med olika arbetsmetoder på området. Kan staten medverka till täckdikningsarbetets förbilligande, så innebär detta en nationalekonomisk vinst och medför, att viss given utlåningsfond kan giva ett bättre eller mer omfattande resultat. I samband med provning av maskiner för grävning och rörtillverkning bör genom utdelande av pris eller på annat sätt den ifrågavarande industrien kraftigt uppmuntras.

Vad särskilt rörframställningen angår, så bör stor uppmärksamhet ägnas åt dennas utveckling och *utbredning* till olika landsdelar. När t. ex. för orterna vid Vännäs och Umeå täckdikningsrör skola tagas från Uppsala- och Salatrakten, måste detta förhållande högst avsevärt hämma täckdikningen där uppe. Den frågan framställer sig sålunda, om icke staten på lämpligt sätt borde kunna stödja uppkomsten av dikningsrörfabrikation inom landsdelar, där dylik nu saknas, eller, i fall svårighet härvidlag uppstår, om icke genom lämplig avvägning av statsbanetarifferna stöd bör kunna lämnas de sämst ställda orterna i detta avseende.

I fråga om medels anskaffande för här berörda statsåtgärder, som ligga vid sidan om den ordinarie långivningen, är det oss ej möjligt att föreslå något bestämt, utan torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att

efter utredning och prövning i varje särskilt fall och efter hand för riksdagen framlägga förslag härom. Däremot vilja vi hemställa, att riksdagen må besluta, att de 14 millioner kronor, som i följd av krisen anslagits till räntefria dräneringslån, dels, i vad de icke åtgå till sitt ändamål, överföras på ovan föreslaget sätt till täckdikningslånefonden, dels ock i övrigt efter hand som de återbetalas likaledes överföras till nämnda fond, tillika med den ränteavkastning, som dessa millioner sedermera komma att lämna.

2). Statens kristidshjälp åt *nyodlingen* har längre tillbakagående och flera ordinarie åtgärder att anknyta till än täckdikningshjälpen. *Odlingslånefonden* har funnits från och med år 1884; därjämte finnas *norrländska nyodlingsfonden* och *allmänna nyodlingsfonden*, från vilka lån utlämnas; statsbidrag utan återbetalningsskyldighet lämnas från flera avdiknings- och frostminskningsanslag o. s. v. De av odlingsorganisationen utdelade odlings- och betesförbättringsbidragen äro, som bekant, av det sistnämnda slaget, men synes det vara lämpligt, att det överskott, som uppstår å detta kristidsanslag — i vad det icke enligt ovanstående förslag lämpligen överföres till täckdikningslånefonden — bevaras för nyodlingens befrämjande såsom lånefonder.

Vad odlingslånefonden angår, så har från denna under större delen av tiden från dess inrättande fått utlånas intill 1 million kronor per år på villkor, som några gånger undergått jämkningar. För år 1919 höjdes beloppet till $1\frac{1}{2}$ million kronor och för år 1921 föreslås höjning till 2 millioner kronor, men antagligen kommer här snart att krävas ytterligare höjning. Fondens ändamål var från början »att genom lån understödja odling av sankta trakter», och lånen kunde uppgå till hela kostnaden för vattenavledningen och avdikningen. Sedermera har tillagts, att lånebeloppet ej får överstiga 70 % av det konstaterade jordförbättringsvärdet, ävensom införts en del andra ändringar. I fråga om lånens förräntning och avbetalning gällde först, att under de första fem åren från första lyftningsdagen ingen ränte- eller avbetalning skulle äga rum, men att å de under tiden lyftade beloppen skulle räknas $4\frac{1}{2}$ % årlig ränta att vid de fem årens slut läggas till lånesumman; å det så erhållna beloppet skulle fr. o. m. sjätte året erläggas en annuitet å 8 %, därav $4\frac{1}{2}$ % såsom ränta, tills lånet blev guld. Sedermera blev bland annat räntesatsen sänkt till 4 % och enligt nädiga kungörelsen av den 9 oktober 1914 gäller, att under de tre första åren från lyftningsdagen ingen ränta betalas, att för näst därpå följande tre år beräknas 3,6 % ränta, vilken vid denna tids slut lägges till lånesumman, varefter fr. o. m. sjunde året å det sålunda uppkomna beloppet erläggas en annuitet å 7 %, tills lånet är betalt, därav 3,6 % såsom ränta. Dessa villkor äro mycket goda och förklara jämte den

stegrade kostnaden väl det ökade intresset och det ökade kapitalbehovet för dessa lån.

Såsom exempel på andra förräntnings- och avbetalningsvillkor må ytterligare anföras endast dem rörande norrländska nyodlingsfonden (enligt kungörelsen den 22 juni 1906): ett års räntefrihet, 3 % ränta, återbetalning inom högst 10 år med lika kapitalbelopp varje år; lånebeloppen få från denna fond liksom från allmänna nyodlingsfonden vara högst 500 kronor och motsvara högst halva uppskattade odlingskostnaden.

Med detta hava vi endast velat i största korthet erinra om de fonder, till vilka den statshjälp bör kunna anknytas, som lämpligen lämnas från de medel, som kunna bliva över från kristidsanslaget till nyodlingar och betesförbättringar. Rätteligen torde dessa medel höra mera samman med norrländska och allmänna nyodlingsfonderna än med odlingslånefonden, vilken främst avser ingenjörmässig vattenavledning för odling av »sanka marker» och är förbunden med omständligare procedurer vid långivning, kontroll och avsyning etc. Lånevillkoren för de förstnämnda fonderna torde böra ändras särskilt med hänsyn till högsta lånebelopp men även i fråga om andelen av kostnaden, t. ex. upp till 70 à 80 % av denna. Ökning av dessa fonders belopp vore därför önskligt. Särskilt borde man taga sikte på att från dessa fonder, eller möjligen från en särskild fond, bildad av en del av ifrågavarande överskottsmedel, odlingslån komme att lämnas personer, som med stöd av statens egnahemslån starta nya mindre jordbruk. Hushållningssällskapen och egnahemsnämnderna skulle härvid självfallet vara låneförmedlare, liksom hushållningssällskapen böra vara förmedlare för långivningen till den stora allmänheten från dessa fondmedel. Ränte- och avbetalningsfrihet i tre år, ränta 3,6 % (högst 4 %), avbetalning från det fjärde till det tionde året vore därvid önskvärda villkor. Möjligen bör Kungl. Maj:t lämnas rätt att i vissa fall, t. ex. för vissa områden av Norrland, då det gäller brytande av ny bygd, medgiva fem års ränte- och avbetalningsfrihet samt återbetalning inom tolv år.

Under åberopande av det anförda tillåta vi oss sålunda vördsamt föreslå, att riksdagen ville

dels besluta: att det överskott, som kan komma att uppstå å dräneringsfonden, överföres till täckdikningslånefonden att å denna vara tillgängligt för utlåning fr. o. m. 1921 enligt angivna förändrade villkor;

att, om sagda överskott ej uppgår till 3 millioner kronor, utfyllnad till nämnda belopp skall ske från över-

skottet å kristidsanslagen till nyodlingar och betesförbättringar;

att det sistberörda överskottet eller kvarvarande del därav anslås till nyodlingens befrämjande för framtiden, antingen genom bildande av särskild fond med gynnsamma lånevillkor eller genom överförande till angivna, redan befintliga fonder, vilkas villkor i samband härmed revideras, eller genom bägge delarna, efter vederbörande utskotts närmare utredning och beprövande;

att de 14 millioner kronor, som anslagits till dräneringsfonden, även i fråga om de delar, vilka kommit eller komma till användning såsom »dräneringslån», skola överföras till täckdikningslånefonden, i mån som dräneringslånen återbetalas, tillika med den blivande ränteavkastningen från dessa millioner;

dels ock i skrivelse till Kungl. Maj:t göra de framställningar, som i anledning av eller i samband med de fattade besluten eller eljest befinnas påkallade i här berörda frågor, särskilt i frågan om täckdikningens kvalitativa befrämjande.

Stockholm den 19 januari 1920.

Arvid Lindman.

P. Nilsson,
Bonarp.

E. O. Magnusson,
Tumhult.

David Norman.

Axel E. Lindvall.

N. E. Nilsson.

Ad. Wiklund.

Alex. Thore.

Sig. A Carlsson.

Ludwig Brännström.

S. Welin.

S. A. Larsson.

A. Henrikson.

K. Bergström.

A. V. Isaksson.

John Erlansson.

J. A. Jonsson.

Bernhard Nilsson.

C. O. Johanson.

Ax. Sundling.

Edvard Lithander.

Emil Bengtsson.

Walter Kant.

Nils Svensson.

Axel Bökelund.

Carl Hederstierna.

Malte Sommeliuss.

Joh. G. Svensson.

Sven Persson.